

UDK: 81'373.43:81-115
Izvorni znanstveni članak
Priljeno: 19. 12. 2014.

Snježana Bralić
Maja Bezić
Maja Bilić

LEKSIK SVIJETA RADA: NOVE RIJEČI ZA NOVE TRENDOVE

Sažetak: Polazeći od potrebe za analizom i usustavljanjem leksičkih promjena u talijanskom jeziku izazvanih novim dinamikama u području zapošljavanja, cilj ovog rada je prikupiti odgovarajući korpus neologizama, sustavno ih analizirati te usporediti s hrvatskim inačicama. Korpus čini popis izraza iz domene svijeta rada koji su iz talijanskih dnevnih novina prikupili talijanski lingvisti, a proširili smo ga izrazima ekscerpiranim iz talijanskih rječnika novih i stranih riječi te iz mrežnih oglasa za zapošljavanje. Hrvatske ekvivalente potražili smo u hrvatskim rječnicima novih i stranih riječi te u internetskoj Rječničkoj bazi Hrvatskog jezičnog portala posluživši se pritom i Google pretragom hrvatskih internetskih tekstova različitog tipa. Komparacijom talijanskih i hrvatskih neologizama u leksiku tržišta rada, od kojih većina nastaje prema engleskom modelu, analizirali smo njihovu zastupljenost i načine prilagodbe u dvama jezicima. S obzirom na razmjernu otvorenost talijanskog leksika stranim utjecajima s jedne te purističku orijentiranost i veću hermetičnost hrvatskog leksika s druge strane, naša analiza i usustavljanje potvrdili su znatno veću prisutnost izvornih, neprilagođenih engleskih pojmova te poluprevedenica u talijanskom korpusu. Nadalje, razmjerno mali broj izvorno talijanskih neologizama svjedok je globalizacije kako talijanskog tržišta rada tako i pripadajućeg mu leksika.

Cljučne riječi: hrvatski jezik, kontrastivna analiza, leksik tržišta rada, neologizmi, talijanski jezik

1. UVOD – NEOLOGIZIMI I LEKSIČKE INOVACIJE

U većini slučajeva nastanak neologizama, u talijanskom ili u nekom drugom jeziku, motiviran je potrebom da se imenuju novi predmeti, pojmovi i pojave, a riječ je o sposobnosti leksika da se prilagodi i odgovori na nove situacije uvjetovane povijesnim, društvenim i kulturnim promjenama te znanstvenim i tehnološkim dostignućima. Termin

neologizam nastao je od grčkog pridjeva *néos* ('nov') i imenice *lógos* ('riječ', 'izraz'), a označava novu riječ ili izraz koji su nastali prema pravilima tvorbe riječi te je uvijek riječ o riječima i izrazima koji još nisu zabilježeni u rječnicima. Sustavno proučavanje neologizama u talijanskom jeziku vezuje se uz vrijeme definiranja leksikologije kao zasebne discipline. Vrijeme je to kada se i na svjetskoj sceni javlja fenomen globalizacije koja je pridonijela širenju višejezičnosti, posuđivanju i nastanku leksičkih novotvorenica. Intenzitet i brzina komunikacije na svjetskoj razini sve više dovode do prihvaćanja i usvajanja novih jezičnih oblika u raznim domenama čovjekova djelovanja, koji na taj način prelaze okvire nacionalnog jezika, te do prožimanja kultura i jezika udaljenih naroda. U tom kontekstu, u cilju sustavnijeg proučavanja neologizama smatramo važnim spomenuti talijansku inicijativu o osnivanju tzv. „Promatračnice neologizama u talijanskom jeziku“ (*Onli - Osservatorio neologico della lingua italiana*), koja se rodila tijekom jedne rasprave u Talijanskom parlamentu, 24. lipnja 1991., prigodom osnivanja udruženja za informiranje o terminologiji u Italiji (Adamo i Della Valle, 2008: Introduzione 1.2). Osim što se bavi različitim povijesno-jezičnim aspektima nastanka neologizama, posebice pravilima u tvorbi talijanskih neologizama, Promatračnica bilježi i opisuje u brojnim svojim publikacijama neologizme najčešće izravno preuzete iz dnevnog tiska. Zahvaljujući takvoj korpusnoj građi bilježi nove kulturološke i jezične fenomene u talijanskom jeziku, koji su rezultirali značajnim tvorbenim promjenama. Osnovni cilj je dakle uočiti nove smjernice u tvorbi riječi te potaknuti proučavanje leksičkih inovacija u talijanskom jeziku i to uvažavajući stavove i oslanjajući se između ostalog i na postavke lingvista Paola Zollija koji je smatrao da su načini na koji se talijanski leksik, ali i leksik bilo kojeg drugog jezika obogaćuje, u prvom redu četiri: usvajanjem novih elemenata iz drugih jezičnih sustava, tvorbom novih riječi uz pomoć već postojećih elemenata u jeziku, promjenom gramatičkog roda te pomicanjem značenja za riječi koje su već u upotrebi (Zolli, 1989: 7). Upravo polazeći od ovih načela i opažanja te od potrebe za analizom i usustavljanjem novijih leksičkih jedinica u talijanskom jeziku izazvanih novim dinamikama u području zapošljavanja, cilj ovog rada je prikupiti odgovarajući korpus neologizama koji se odnosi na tržište rada, sustavno ih analizirati te usporediti s hrvatskim inačicama. Ovakav kontrastivni pristup omogućio nam je da fenomen neologije sagledamo cjelovitije te da usporedbom neološke proizvodnje u precizno definiranom semantičkom polju tržišta rada, u talijanskom i hrvatskom jeziku dođemo do spoznaja koje se odnose na nove trendove u tvorbi neologizama.

2. NOVE RIJEČI NA TALIJANSKOM TRŽIŠTU RADA

Posljednjih desetljeća tržište rada pretrpjelo je značajne promjene tako da se danas suočavamo s krizom jedne epohe obilježene gospodarskim i tehnološkim razvojem te *ugovorima na neodređeno vrijeme* (tal. *contratti a tempo indeterminato*), *stalnim*

zaposlenjima (tal. *posti fissi*) i odanošću poslodavcu. U novoj epohi ključne riječi postaju *fleksibilnost* (tal. *flessibilità*) i *rotacija poslova* (*job rotation*), pojmovi koji označavaju mogućnost preusmjeravanja radnika na poslove različite od onih na koje su bili zaposleni. Promjena radnog mjesta postala je praksa raširena zahvaljujući množenju atipičnih poslova (tal. *lavori atipici*), a *fleksibilnost* je postala elegantni sinonim za *neizvjesnost* (tal. *precarietà*). U Italiji je odmak od tradicionalnih načina zapošljavanja postajao sve veći počevši od posljednjeg desetljeća 20. stoljeća. Posljednjih godina, dok su neki poslovi nestali bilo s tržišta rada bilo iz leksika, za druge, koji su ostali manje-više isti, promijenila se nomenklatura. Tako su primjerice talijanski podvornici (tal. *bidelli*) postali *operatori scolastici* te potom *collaboratori scolastici*, a vozač (tal. *autista*) je u svijetu talijanske mode postao *driver*. Nadalje, prostitutke (tal. *prostitute*) se, u najširem smislu riječi, nazivaju *sex workers* ili u talijanskom prijevodu *operatrici del sesso*, dok su zanimanja zaposlenih u zdravstvu i socijalnoj skrbi (od liječnika do bolničara, od psihologa do socijalnih radnika) objedinjena engleskom sintagmom *help professions*. Zanimljiv je i neologizam *badante* koji se iz birokratskog jezika vrlo brzo proširio u jezik novina te ušao u upotrebu, a kojim se u zakonu Bossi – Fini o imigraciji označavaju osobe zadužene za skrb o starijim i bolesnim osobama te osobama s invaliditetom. Također, zbog kroničnog nedostatka vremena u suvremenim talijanskim obiteljima kao i u ostatku zapadnog svijeta, sektor skrbi danas raste povećavanjem broja muških dadilja (*nanny boy*), njegovatelja starijih osoba (tal. *nonni sitter*), kao i *dog sitters* i *cat sitters*, koji se brinu o psima i mačkama, a čiji se posao naziva engleskom sintagmom *dog sitting* i *cat sitting* ili talijanskom prilagođenicom *dog-sitteraggio* ili *cat-sitteraggio*. Nedvojbeno je da nova zanimanja u Italiji govore u prvom redu engleskim jezikom pa tako u svijetu politike imamo *spin doctore* (*spin doctor*), u svijetu enologije *winemakere* (*winemaker*), u svijetu menadžmenta *city manager* (*city manager*) i *green managere* (*green manager*).

3. KORPUSNA GRAĐA NA TALIJANSKOM JEZIKU

Osnovicu talijanskog korpusa čini popis izraza iz domene svijeta rada koji su iz talijanskih dnevnih novina prikupili talijanski lingvisti okupljeni pod vodstvom G. Adama i V. Della Valle u „Promatračnici neologizama u talijanskom jeziku“ (Onli, 2005). Osnovni korpus proširili smo izrazima prikupljenim iz talijanskih rječnika novih (Adamo i Della Valle, 2003, 2005, 2008) i stranih riječi (De Mauro i Mancini, 2004) te iz internetskih oglasa za zapošljavanje objavljenih na mrežnim stranicama www.lavoro.org u rubrici *Offerte primo piano* u razdoblju od 1. lipnja do 3. rujna 2013. Talijanski korpus broji ukupno 405 leksičkih jedinica koje se odnose na tržište rada, nova zanimanja i radna mjesta, načine zapošljavanja, ugovorne odnose, zarade i naknade, eufemizme iz svijeta rada te *mobbing* na radnom mjestu. Među analiziranim korpusnim jedinicama brojni neologizmi se odnose na radnika, vrstu rada i radnog odnosa. Na radnika se odnose sljedeće jedinice: *lavoratore*

atipico, lavoratore a progetto, lavoratore arancione, lavoratore emerso, lavoratore in affitto, lavoratore permanentemente temporaneo, lavoratore socialmente utile, lavoratore temporaneo, lavoratore usa-e-getta, telelavoratore; na vrstu rada i radnog odnosa sljedeće jedinice: *lavoro a chiamata, lavoro a distanza, lavoro a progetto, lavoro atipico, lavoro di pubblica utilità, lavoro grigio, lavoro in affitto, lavoro in due, lavoro in frantumi, lavoro intermittente, lavoro interinale, lavoro nomade, lavoro non contrattualizzato, lavoro occasionale e accessorio, lavoro parasubordinato, lavoro passatempo, lavoro ripartito, lavoro socialmente utile, lavoro sommerso, lavoro temporaneo, telelavoro*. Prvi pravi netipični oblici rada nastali su osamdesetih godina prošlog stoljeća s pojavom zaposlenika u agencijama za dostavu, nazvani i *pony express*, koji su i danas prisutni na gradskim ulicama te i dalje vrše usluge dostave na svojim *scooterima*. Krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća raširio se fenomen koji se odnosi na obavljanje poslova na udaljenost (*telelavoro, lavoro a distanza, e-work, e-job*), a koji omogućuje vršenje posla iz vlastitog doma, zahvaljujući suvremenim sredstvima komunikacije. Potpuni otklon od tradicionalnih oblika zapošljavanja dogodio se u posljednjem desetljeću 20. stoljeća kada se rađaju novi ugovorni odnosi između poslodavca i zaposlenika (*collaborazione coordinata e continuativa*), a riječ je o ugovoru kojim se regulira samostalan status zaposlenika spram poslodavca, dakle ne privremen radni odnos nego oblik suradnje koji zaposleniku garantira samostalnost u radu. Nešto kasnije, tzv. reformom Biagi ovakav ugovorni radni odnos zamijenjen je sintagmom 'rad na projektu' (*lavoro a progetto*) i definiran kao radni odnos koji traje onoliko koliko traje projekt, dakle kao samostalni radni odnos na određeno vrijeme. Nadalje, u cilju povećanja fleksibilnosti tržišta rada osobito spram najugroženijih skupina, mladih koji su u potrazi za prvim zaposlenjem te starijih osoba pred mirovinom, netipični novi oblici zapošljavanja urodili su novom ponudom osobito osnivanjem agencija za privremene poslove (*agenzie di lavoro temporaneo*), čije se djelovanje sastojalo u ponudi različitih poslova na određeno vrijeme (*lavoro interinale o temporaneo o in affitto*). Danas je ovakav radni odnos definiran sintagmom *contratto di somministrazione*, a kada se odnosi na duži vremenski period ili pak na neodređeno naziva se engleskom sintagmom *staff leasing*. S druge strane javlja se i oblik radnog odnosa u kojem je zaposlenik trajno raspoloživ poslodavcu koji ga može pozvati u slučaju potrebe i to za kraći period. Riječ je o 'radnom odnosu na poziv' (*lavoro a chiamata o lavoro intermittente o job on call*) u kojem zaposlenik prima naknadu za raspoloživost (*indennità di disponibilità*). Postoji i radni odnos u kojem dva ili više zaposlenika dijele isto radno mjesto (*job sharing o job-sharing, lavoro ripartito o lavoro in due*) te u skladu s tim dijele i isti radni stol (*desk-sharing, 'scrivania condivisa'*). Također, postoji mogućnost uspostave ugovornog radnog odnosa, primjerice samo tijekom vikenda (*contratto weekend o contratto part-time*). S druge strane, povremeni ili dodatni poslovi (*lavori occasionali o accessori*) za pružanje usluga kao što je čuvanje djece (*babysitteraggio*) ili skrb o starijim osobama predviđaju

ugovorne odnose koji tijekom jedne godine ne traju duže od 30 dana rada, a plaćaju se preko tzv. *tiketa* koje onaj tko uslugu traži kupuje pri agenciji koja se takvim uslugama bavi. Nakon što se *ticket* priloži/vrati u agenciju, zaposlenik ostvaruje naknadu. Kako bi se potaknulo zapošljavanje mladih ljudi u potrazi za prvim zaposlenjem ustanovljena je ulazna ili početna plaća (*salario d'ingresso*) koja je neznatno niža od minimalne plaće te je sukladno tome ustanovljen i novi oblik radnog odnosa (*contratto di inserimento*) koji je zamijenio tzv. 'ugovor o radnom osposobljavanju' (*contratto di formazione lavoro*). Kako bi se omogućilo otvaranje radnih mjesta te povratak na posao za osobe koje su više od 24 mjeseca nezaposlene, definirani su radni ugovori za ponovno zapošljavanje (*contratto di reinserimento*), kao i visine naknade za takvu skupinu zaposlenika (*salario di reingresso*).

3.1. Od eufemizama iz svijeta rada do sindroma kraja mjeseca

U semantičkom polju tržišta rada termin 'fleksibilnost' (*flessibilità*) postao je dakle vrlo prikladan sinonim za 'neizvjesnost' (*precarietà*), a to ne čudi budući da je poznato da ekonomska terminologija rado pribjegava tvorbi i upotrebi eufemizama, osobito kada je riječ o nezaposlenosti i otpuštanju radne snage. Tako je termin *disoccupazione* ('nezaposlenost') zamijenjen terminom *manodopera disponibile* ('raspoloživa radna snaga'), *licenziamento* ('otkaz' ili 'otpuštanje') terminom *piano di alleggerimento* ('plan rasterećenja'), a radnici koji su ostali bez posla definirani su kao *esuberi* ('višak'). Očito je da je, pod snažnim utjecajem engleskog jezika, talijanski jezik gospodarstva i financija pretrpio znatne promjene pa su tako zaposlenici, radnici, službenici pa čak i menadžeri nazvani terminom *risorse umane* ili *human capital* (*capitale umano* ili 'ljudski kapital'). Restrukturiranje nekog poduzeća te smanjenje broja zaposlenika naziva se engleskim terminom *downsizing* ('*ridimensionamento*'), dok se restrukturiranje viška radne snage naziva terminom *outplacement* ('*ricollocamento*'). Znakovito je također da u vremenu ovako izražajnih promjena u svijetu rada zaposlenici veoma rano postaju nepotrebni, bilo zbog starosne dobi bilo zbog zastarjelog načina rada pa se za njih koristi ironična sintagma *dipendenti da rottamare* ('zaposlenici koje je potrebno zamijeniti jer su potrošeni i u fizičkom i u moralnom pogledu'). Na njihovo mjesto, smatra se, potrebno je dovesti mlade snage ili mladu robu (*merce più giovane*) i to restrukturiranjem, otpuštanjem ili ranim umirovljenjem (*prepensionamento*).

S druge strane, neizvjesnost vezana uz radno mjesto (*precarietà*) sve više vodi k nastanku brojčano velike skupine radnika koja se u talijanskom jeziku naziva terminom *provvisori a vita* ('doživotno privremeni zaposlenici'), a riječ je o klasi radnika koja se definira i sintagmom *i poveri che lavorano* (*working poor*), tj. radnici s niskim primanjima, čija je zarada nedostatna za podmirivanje osnovnih životnih troškova. Slijedom takvih događanja ustalila se u talijanskom jeziku i sintagma *i nuovi poveri* ('novi siromasi'), radnici koji se svaki mjesec suočavaju sa 'sindromom kraja mjeseca' (*sindrome della terza settimana*), tj. strahuju kako preživjeti u četvrtom tjednu mjeseca pa se ovaj fenomen

naziva još i ‘sindromom ili krizom četvrtog tjedna’ (*sindrome della quarta settimana o crisi della quarta settimana*). Niska i nedovoljna primanja primorala su određeni broj radnika da obavlja dva i više poslova te su slijedeći engleski termin *multijob* nazvani i *doppi-lavoristi*.

3.2. Od rada na crno preko društveno korisnog rada do mobbinga na radnom mjestu

Jedan od problema talijanskog gospodarstva svakako je *economia sommersa* ili *lavoro sommerso* (‘zatumljeno, prikrieno ili nevidljivo gospodarstvo’), tj. cijeli niz proizvodnih aktivnosti koje ne podliježu ni statističkim podacima ni fiskalnoj obvezi, a u centru takvih radnji je veoma zastupljena pojava definirana sintagmom ‘rad na crno’ (*lavoro nero*). Rad na crno je rad bez ugovorne obveze (*lavoro non contrattualizzato*), neizvjestan za zaposlenika, koji poslodavcu omogućuje da zaradu ne prijavljuje niti da je fakturira. Ovakvom obliku rada sličan je ‘rad na sivo’ (*lavoro grigio*) gdje je nepravilnost djelomična. ‘Raditi na sivo’ (*lavorare in grigio*) podrazumijeva djelomičnu ugovornu obvezu jer se ugovor odnosi na samo jedan dio odrađenih sati. U cilju rješavanje ove problematike Vlada Republike Italije pokrenula je proces ‘objelodanjivanja ili usustavljanja rada na crno’ (*emersione dal lavoro nero*) koji bi potaknuo ilegalne poslodavce da ozakone svoje djelatnosti, ponudivši im plaćanje nižih doprinosa tijekom prve tri godine te na taj način i postepeno usustavljanje.

Nadalje, kako bi se dijelom riješio problem nezaposlenosti, vlada je ponudila projekt *workfare* koji podrazumijeva društveno koristan rad (*lavoro socialmente utile – LSU*) na određeno vrijeme pri javnoj upravi i kulturnim ustanovama. No, ovakva vrsta zapošljavanja izazvala je brojne polemike, osobito na jugu Italije gdje je zbog velike nezaposlenosti bila vrlo zastupljena, posebice u vrijeme izbora.

S jedne strane radno mjesto i osobni profesionalni razvoj postali su izvor velikog zadovoljstva, dok su s druge strane novo doba i brzi tehnološki razvoj donijeli i brojne negativne promjene. Više nego ikada, radno mjesto postalo je tako i izvor nezadovoljstva koje se manifestira kroz stres na radnom mjestu (*stress da lavoro*), stres izazvan tehnološkim napretkom (*tecno-stress*), stres izazvan strahom od starenja u profesionalnom i fizičkom smislu (*paura di invecchiare professionalmente e umanamente*). Brojni novi izrazi nastali u talijanskom jeziku svjedoče o nasilnom ponašanju spram zaposlenika: *molestie morali*, *violenza psicologica*, *crudeltà aziendale*, *terrore o terrorismo psicologico sul posto di lavoro*. Prepoznatljivi su pod zajedničkim, globalno poznatim engleskim terminom *mobbing*. *Mobbing* (od engleskog glagola *to mob*) termin je koji potječe iz terminologije životinjskog svijeta gdje označava niz agresivnih radnji kojima se služe neke ptice kako bi se obranile od opasnih grabežljivaca. Značenje glagola prešlo je u semantičko polje tržišta rada u značenju sustavnog ugrožavanja pojedinca na radnom mjestu od kolega ili nadređenih, a osobito se očituje u nizu svakodnevnih nasilnih radnji bilo da su psihološkog,

profesionalnog ili društvenog karaktera. Fenomen *mobbinga* toliko se proširio da se njime bave i na sveučilišnoj razini, pri katedrama za ‘viktimologiju’ (*cattedre universitarie di vittimologia*). Riječ je o grani psihologije koja proučava kako odnos žrtve i nasilnika tako i njegove društvene i psihološke posljedice. Shodno tome sindikalne su organizacije, u cilju borbe protiv *mobbinga* i zaštite ugroženih, otvorile ‘urede za borbu protiv *mobbinga*’ (*sportelli anti-mobbing*). Radno je mjesto postalo mjesto ‘naglašenog suparništva’ (*competitività sfrenata*), radne kolege takmaci. Postoje radna mjesta na kojima je osobito zahtjevna i teška situacija za žene koje su izložene ‘seksualnom nasilju’ (*molestie sessuali*), termin koji potječe od engleske sintagme *sexual harassment*. Prepreke i poteškoće koje žene doživljavaju u profesionalnom napredovanju nazvane su u talijanskom jeziku sintagmom *soffitto di cristallo* (‘stakleni strop’), misleći pri tom na nevidljivu granicu koju većina žena ne uspijeva prijeći kako bi došle do pozicije moći.

4. KORPUSNA GRAĐA NA HRVATSKOM JEZIKU

Korpusna građa na hrvatskom jeziku prikupljena je polazeći od talijanskog korpusa metodom tzv. *paralelnih korpusa*, jednom od metoda kontrastivne lingvistike koja se koristi pri analizi neologizama prisutnih u dva ili više jezika (Muhvić-Dimanovski, 2005: 144). Hrvatske istoznačnice potražili smo u hrvatskim rječnicima stranih i novih riječi (Brozović-Rončević i sur., 1996; Anić i Goldstein, 2009; Klaić, 2012) te u internetskoj Rječničkoj bazi Hrvatskog jezičnog portala (<http://hjp.novi-liber.hr/index.php?show=baza>). Potragu za hrvatskim izrazima s tržišta rada proširili smo pretragom Googlea – pretragom hrvatskih internetskih tekstova različitog tipa budući da u hrvatskom, za razliku od ostalih velikih europskih jezika, poput primjerice talijanskog u kojima se rječnici novih riječi redovito tiskaju i nadopunjavaju, postoji samo jedan rječnik neologizama (Brozović-Rončević i sur., 1996: V). Taj jedini hrvatski rječnik neologizama objavljen još 1996. godine pod naslovom *Rječnik novih riječi: mali vodič kroz nove riječi i pojmove u hrvatskim glasilima* njegova prva autorica D. Brozović-Rončević predstavlja kao „svojevrsan moderan rječnik stranih riječi i pojmova“ ističući činjenicu da se „U preko 80% natuknica radi o anglicizmima koji se posljednjih godina prihvaćaju bez otklona, a nerijetko ih glasila neispravno rabe“ (Brozović-Rončević i sur., 1996: VI). Ovu tvrdnju o brojnosti anglicizama potvrđuje i 78 rječničkih natuknica koje pripadaju semantičkom polju svijeta rada, a među kojima vidno prednjače anglicizmi poput *art direktor*; *baby-sitterica*, *broker*, *consulting/konzalting*, *deadline*, *free market*, *hedžing*, *know-how*, *manager/menedžer*, *partnership*, *public relations (PR)*, *show biz/šoubiznis*, *take-over* itd.

Anglicizmi su zastupljeni i u našem hrvatskom korpusu u kojem smo zabilježili kako prilagođene tako i neprilagođene anglicizme poput *call center*, *ekspert menadžer*, *frilanser*, *fultajmer*, *headhunter*, *marketing menadžer*, *mobbing*, *parttajmer*, *projekt inženjer*, *sistem administrator*, *subvertising*, *težno stres*, *web dizajner*, *web konzultant*, *webmaster*, *workfare*

itd., a već je i iz navedenih primjera jasno da se većina zabilježenih anglizama odnosi na zanimanja, u prvom redu ona iz područja ekonomije i informatike. U hrvatskom jeziku anglizmi iz svijeta rada često bivaju parafrazirani ili prevedeni pa su tako u upotrebi *call centar* i *pozivni centar/služba za korisnike*, *frilanser* i *slobodni poduzetnik*, *fultajmer* i *radnik s punim radnim vremenom*, *mobbing* i *zlostavljanje na radnom mjestu*, *parttajmer* i *radnik s pola radnog vremena*, *subvertising* i *subverzivno oglašavanje*, *webmaster* i *webmajstor*, *workfare* i *program naknade uz rad*. Nadalje, u hrvatskom korpusu su zanimljivi slučajevi polimorfije u kojima dva ili više različitih oblika istog anglizma koegzistiraju poput *free lance/free lancer/frilanser*, *manager/menadžer/menedžer*, *mobbing/mobing*, *part-timer/parttajmer*. Međutim, potrebno je istaknuti da u hrvatskom korpusu prevladavaju neologizmi nastali potpunim ili djelomičnim prijevodom engleskih izraza koji čine čak 40% korpusa. Tako su engl. *atypical worker* i *atypical work* u hrvatskom prevedeni kao *atipičan radnik* i *atipičan posao*, engl. *human capital* i *human resources* kao *ljudski kapital* i *ljudski resursi*, engl. *work consultant* i *family advisor* kao *savjetnik za zapošljavanje* i *obiteljski savjetnik*, engl. *school worker* i *sex worker* kao *školski djelatnik* i *seksualna djelatnica*, eng. *network operator* i *system and networking engineer* kao *mrežni operater* i *sistem(ski) i mrežni inženjer*, eng. *sustainable flexibility* i *sustainable mobility* kao *održiva fleksibilnost* i *održiva mobilnost/pokretljivost*. Izvan hrvatskog korpusa ostaju malobrojni neprilagođeni anglizmi te svi izvorno talijanski neologizmi.

5. ANALIZA PARALELNIH KORPUSA

U ovom radu anglizmima smo smatrali tuđice i posuđenice podrijetlom iz engleskog jezika, dok smo „engleskim“ neologizmima smatrali prevedenice i poluprevedenice nastale prema engleskom modelu. U talijanskom korpusu zabilježili smo ukupno 53% anglizama i „engleskih“ neologizama od kojih se većina odnosi na zanimanja, poglavito ona u sektorima informatike te gospodarstva i financija. Našu pažnju privukao je razmjerno velik broj tuđica (35,8%), odnosno talijanskom ortografskom i fonetskom sustavu neprilagođenih izraza izravno preuzetih iz engleskog jezika poput *booker*, *bossing*, *cat sitter*, *chain worker*, *desk-sharing*, *downsizing*, *driver*, *e-job*, *full-timer*, *family advisor*, *export manager*, *mobber*, *personal asset*, *sales merchandiser*, *spin doctor*, *winemaker*, *working poor* itd. S druge strane, u hrvatskom korpusu naišli smo na znatno manji broj tuđica, svega 3%, budući da su se one u većini slučajeva prilagodile hrvatskom jezičnom sustavu ili kao posuđenice (8%), pa je tako *booker* > *buker*, *deregulation* > *deregulacija*, *free lancer* > *frilanser*, *full-timer* > *fultajmer*, *manager* > *menadžer/menedžer*, *part timer* > *parttajmer*, *project engineer* > *projekt inženjer*, *spin doctor* > *spin doktor*, ili kao prevedenice (34%) pa je tako *art director* preveden kao *umjetnički direktor*, *bossing* kao *šefovanje*, *e-job/e-work* kao *e-posao*, *flexible contract* kao *fleksibilni ugovor*, *job rotation* kao *rotacija poslova*, *knowledge worker* kao *visokoobrazovani radnik*, *nanny boy* kao *muška dadilja*, *tim lider*

kao *vođa tima*. Kao i u hrvatskom, i u talijanskom nailazimo na svojevrsnu dvojezičnu terminologiju. No, dok je u hrvatskom riječ uglavnom o parafraziranju ili prevodenju engleskih izraza pri čemu je *call center* > *pozivni centar/služba za korisnike, frilanser* > *slobodni poduzetnik, mobbing* > *zlostavljanje na radnom mjestu* itd., u talijanskom se uz postojeći talijanski izraz koristi i onaj zvučniji i prestižniji, uvozni, engleski pa smo tako primjerice zabilježili *badante* i *nonno sitter*, *crudeltà aziendale* i *mobbing*, *guida* i *tour leader*, *tata* i *baby sitter*, *vetrinista* i *visual merchandiser* itd. U oba korpusa naišli smo na poluprevedenice koje su zastupljenije u talijanskom korpusu. Tako smo u talijanskom korpusu zabilježili *baby sitter a chiamata*, *contratto weekend*, *hostess da cimitero*, *McLavoro*, *mobbing orizzontale*, *part-time verticale*, a u hrvatskom *disko plesačica*, *DJ producent*, *e-posao*, *web majstor*, *web urednik*.

Bitno je napomenuti da za značajan broj izraza iz talijanskog korpusa, njih 39%, nismo pronašli odgovarajuće hrvatske ekvivalente. Riječ je, u prvom redu, o neprilagođenim anglicizmima, ali i o izvorno talijanskim neologizmima, dakle o izrazima koje je moguće samo parafrazirati na hrvatskom. U prvom slučaju riječ je o izrazima koji još nisu našli svoje mjesto u hrvatskom leksiku poput *call strike*, *cat sitter*, *dog sitter*, *head hunting*, *Mac Job*, *Mc Strike*, *Mc Workers*, *side-mobber*, *tree worker* itd. U drugom slučaju riječ je o talijanskom jeziku svojstvenim novotvorenicama koje u ovom radu nazivamo „talijanskim“, a čije hrvatske istoznačnice ne postoje. „Talijanski“ neologizmi odnose se na fenomene vezane uz talijansku kulturu i društvo, poput *guerra della pipì/rivolta del pannolone*, *lavoratore arancione*, *numero verde*, *numeroverdisti*, *popolo della partita Iva*, *sindrome della quarta settimana*, *sindrome della terza settimana*, *sindrome di Fantozzi*, *tuta arancione* itd. To su, dakle, izrazi koji uz parafrazu na hrvatskom zahtijevaju i dodatno objašnjenje, odnosno poznavanje onih prilika u talijanskom društvu koje su određeni izraz iznjedrile. Izvorno talijanski neologizmi čine tek 35% talijanskog korpusa, što je još jedan dokaz globalizacije kako talijanskog tržišta rada tako i pripadajućeg mu leksika.

6. ZAKLJUČAK

Leksik tržišta rada obilježen je velikim brojem anglicizama i neologizama nastalih prema engleskom modelu, što potvrđuju i naši paralelni korpusi, kako talijanski tako i hrvatski. Ovaj dinamičan leksik još jedna je potvrda rastućeg utjecaja engleskog jezika na druge europske jezike. Engleski kao globalno rašireni jezik najjače utječe na područje leksika, posebno na ona semantička polja koja su naročito podložna utjecaju novih trendova i globalizacije. Takvo je i semantičko polje svijeta rada u kojem nove riječi nastaju kao odgovor na nove dinamike u području zapošljavanja.

Značajan broj tuđica u talijanskom jeziku tržišta rada, odnosno težnja hrvatskog jezika da te tuđice prilagodi ili zamijeni vlastitim riječima, svjedoči o oprečnoj prirodi dvaju jezika, odnosno o razmjerno većoj otvorenosti talijanskog jezika prema stranim leksičkim

utjecajima (Giovanardi i sur., 2003: 16-20) s jedne strane te purističkoj orijentiranosti i većoj hermetičnosti hrvatskog leksičkog sustava (Turk 2003: 323, Turk 2013: 118, 130–133, 136, Samardžija 1997: 187) s druge. Otvorenost talijanskog leksičkog sustava stranim utjecajima potvrđuje i veći broj poluprevedenica u talijanskom korpusu, dok razmjerno mali broj izvorno talijanskih neologizama svjedoči o globalizaciji talijanskog leksika svijeta rada.

Literatura

1. Anić, V., Goldstein, I. (2009) *Rječnik stranih riječi*, Zagreb, Novi Liber.
2. Adamo, G., Della Valle, V. (2003) *Neologismi quotidiani. Un dizionario a cavallo del millennio (1998-2003)*, Firenze, Leo S. Olschki Editore.
3. Adamo, G., Della Valle, V. (2005) *2006 parole nuove. Un dizionario di neologismi dai giornali*, Milano, Sperling & Kupfer.
4. Adamo, G., Della Valle, V. (2008) *Il Vocabolario Treccani. Neologismi. Parole nuove dai giornali*, Roma, Istituto della Enciclopedia Italiana.
5. Brozović-Rončević, D. i sur. (1996) *Rječnik novih riječi: mali vodič kroz nove riječi i pojmove u hrvatskim glasilima*, Zagreb, Minerva.
6. De Mauro, T., Mancini, M. (2004) *Dizionario. Parole straniere nella lingua italiana*, Milano, Garzanti.
7. Giovanardi, C., Gualdo, R., Coco, A. (2003) *Inglese-Italiano 1 a 1*. Lecce: Manni.
8. Klaić, B. (2012) *Novi rječnik stranih riječi*, Zagreb, Školska knjiga.
9. Muhvić-Dimanovski, V. (2005) *Neologizmi. Problemi teorije i primjene*. Zagreb, Filozofski fakultet, Zavod za lingvistiku.
10. Osservatorio neologico della lingua italiana – Onli (2005) *Pubblicazioni banca dati dell'ONLI*.
11. Samardžija, M. (1997) Utjecaj sociopolitičkih mijena na leksik hrvatskoga jezika u XX. stoljeću, *Croatica* 45–46, HFD, Zagreb, 177–192.
12. Turk, M. (2003) Latentni stranojezični utjecaj na hrvatski jezik, *Zagrebačka slavistička škola, Zbornik radova*, FF Press, Zagreb, 321–330.
13. Turk, M. (2013) *Jezično kalkiranje u teoriji i praksi. Prilog lingvističkim jezičnim dodirima*, Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
14. Zolli, P. (1989) *Come nascono le parole italiane*, Milano, Rizzoli.

Snježana Bralić
Maja Bezić
Maja Bilić

LABOUR MARKET LEXIS: NEW WORDS FOR NEW TRENDS

***Summary:** Starting from the need to analyse and to classify the lexical changes in the Italian language caused by the new dynamics in the field of employment, the goal of this paper is to collect an adequate corpus of neologisms, to analyse and to compare them to their Croatian equivalents. The corpus consists of the expressions from the field of labour extracted from the Italian daily papers and from the Italian dictionaries of new and foreign words and from online work ads. The Croatian equivalents were checked for in the Croatian dictionaries of new and foreign words as well as in the online Dictionary database of Croatian Language Portal (HJP). By comparing the Italian and the Croatian neologisms we have analysed their presence and the modality of adaptation in both languages. Considering relative openness of the Italian language to foreign influences on one side, and purist orientation and hermetic tendencies of the Croatian language on the other side, our analysis and classification have confirmed the much greater presence of original, non adapted English terms in the Italian corpus. A relatively small number of original Italian neologisms confirms the globalisation of Italian labour market and its lexis.*

***Keywords:** contrastive analysis, Croatian language, Italian language, labour market lexis, neologisms*